

WYMAGANIA EDUKACYJNE - PRZYRODA - klasa 4 - rok szkolny 2024/2025

oparte na Programie nauczania biologii Puls życia autorstwa Jolanty Golanko
zgodne z Podstawą Programową z dnia 28.06.2024

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Dział 1. Poznajemy warsztat przyrodnika					
Uczeń:					
1. Przyroda i jej składniki	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia dwa elementy przyrody nieożywionej; - wymienia dwa elementy przyrody ożywionej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie pojęcia przyroda; - wymienia trzy niezbędne do życia składniki przyrody nieożywionej; - podaje trzy przykłady wytworów działalności człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy ożywionych elementów przyrody; - wskazuje w najbliższym otoczeniu wytwory działalności człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady powiązań z przyrodą ożywioną; - klasyfikuje wskazane elementy na: ożywione składniki przyrody, nieożywione składniki przyrody oraz wytwory działalności człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób zmiana jednego elementu przyrody może wpłynąć na jej pozostałe elementy
2. Jak poznawać przyrodę?	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zmysły umożliwiające poznawanie otaczającego świata; - podaje dwa przykłady informacji uzyskanych dzięki wybranym zmysłom; - wyjaśnia, czym jest obserwacja 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia na przykładach rolę poszczególnych zmysłów w poznawaniu świata; - wymienia źródła informacji o przyrodzie; - omawia najważniejsze zasady bezpieczeństwa podczas prowadzenia obserwacji i wykonywania doświadczeń 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje liczbę i rodzaj informacji uzyskiwanych za pomocą poszczególnych zmysłów; - wymienia cechy przyrodnika; - określa rolę obserwacji w poznawaniu przyrody; - omawia etapy doświadczenia 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jakim celu prowadzi się doświadczenia i eksperymenty przyrodnicze; - wyjaśnia różnice między eksperymentem a doświadczeniem 	<ul style="list-style-type: none"> - na podstawie obserwacji podejmuje próbę przewidzenia niektórych sytuacji i zjawisk, np. dotyczących pogody, zachowania zwierząt; - przeprowadza dowolne doświadczenie, posługując się instrukcją, zapisuje obserwacje i wyniki;
3. Przyrządy i pomoce przyrodnika	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy przyrządów służących do prowadzenia obserwacji w terenie; - przeprowadza obserwację za pomocą lupy lub lornetki; - notuje dwa/trzy spostrzeżenia dotyczące obserwowanych obiektów; - wykonuje schematyczny rysunek obserwowanego obiektu; - dokonuje pomiaru z wykorzystaniem taśmy mierniczej 	<ul style="list-style-type: none"> - przyporządkowuje przyrząd służący do prowadzenia obserwacji do obserwowanego obiektu; - wymienia propozycje przyrządów, które należy przygotować do prowadzenia obserwacji w terenie; - określa charakterystyczne cechy obserwowanych obiektów; - opisuje sposób użycia taśmy mierniczej 	<ul style="list-style-type: none"> - proponuje przyrząd odpowiedni do obserwacji konkretnego obiektu; - wymienia najważniejsze części mikroskopu 	<ul style="list-style-type: none"> - planuje obserwację dowolnego obiektu lub organizmu w terenie; - uzasadnia celowość zaplanowanej obserwacji; - omawia sposób przygotowania obiektu do obserwacji mikroskopowej 	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowuje notatkę na temat innych przyrządów służących do prowadzenia obserwacji, np. odległych obiektów lub głębin

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
4. Określamy kierunki geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy głównych kierunków geograficznych wskazanych przez nauczyciela na widnokręgu; - wyznacza - na podstawie instrukcji słownej – główne kierunki geograficzne za pomocą kompasu; - określa warunki wyznaczania kierunku północnego za pomocą gnomonu, czyli prostego patyka lub pręta, w słoneczny dzień 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje nazwy głównych kierunków geograficznych; - przyporządkowuje skróty do nazw głównych kierunków geograficznych; - określa warunki korzystania z kompasu; - posługując się instrukcją, wyznacza główne kierunki geograficzne za pomocą gnomonu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co to jest widnokrąg; - omawia budowę kompasu; - samodzielnie wyznacza kierunki geograficzne za pomocą kompasu; - wyjaśnia, w jaki sposób wyznacza się kierunki pośrednie 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady wykorzystania w życiu umiejętności wyznaczania kierunków geograficznych; - porównuje dokładność wyznaczania kierunków geograficznych za pomocą kompasu i gnomonu; - wyjaśnia, w jaki sposób tworzy się nazwy kierunków pośrednich 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sposób wyznaczania kierunku północnego na podstawie położenia Gwiazdy Polarnej oraz innych obiektów w otoczeniu
Dział 2. Poznajemy pogodę i inne zjawiska przyrodnicze					
Uczeń:					
1.Substancje wokół nas	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje w najbliższym otoczeniu przykłady ciał stałych, cieczy i gazów; - wskazuje w najbliższym otoczeniu po dwa przykłady ciał plastycznych, kruchych i sprężystych; - porównuje ciała stałe z cieczami pod względem jednej właściwości, np. kształtu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia stany skupienia, w których występują substancje; - podaje dwa przykłady wykorzystania właściwości ciał stałych w życiu codziennym 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega zjawisko rozszerzalności cieplnej; - podaje przykłady występowania zjawiska rozszerzalności cieplnej ciał stałych i cieczy oraz gazów 	<ul style="list-style-type: none"> - klasyfikuje ciała stałe ze względu na właściwości; - wyjaśnia, na czym polega kruchość, plastyczność i sprężystość; - porównuje właściwości ciał stałych, cieczy i gazów; - opisuje zasadę działania termometru cieczowego 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia, popierając swoje stanowisko przykładami z życia, dlaczego ważna jest znajomość właściwości ciał
2. Woda występuje w trzech stanach skupienia	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia stany skupienia wody w przyrodzie; - podaje przykłady występowania wody w różnych stanach skupienia; - omawia budowę termometru; - odczytuje wskazania termometru; - wyjaśnia, na czym polega krzepnięcie i topnienie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia zasadę działania termometru; przeprowadza, zgodnie z instrukcją, doświadczenia wykazujące: – wpływ temperatury otoczenia na parowanie wody, – obecność pary wodnej w powietrzu; - wyjaśnia, na czym polega parowanie i skraplanie wody 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki wpływające na szybkość parowania; - formułuje wnioski na podstawie przeprowadzonych doświadczeń; - przyporządkowuje stan skupienia wody do wskazań termometru 	<ul style="list-style-type: none"> - dokumentuje doświadczenia według poznanego schematu; - podaje znane z życia codziennego przykłady zmian stanów skupienia wody; - przedstawia w formie schematu zmiany stanu skupienia wody w przyrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia zmiany stanów skupienia wody podczas jej krążenia w przyrodzie, posługując się wykonanym przez siebie rysunkiem

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Składniki pogody	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przynajmniej trzy składniki pogody; - rozpoznaje na dowolnej ilustracji rodzaje opadów; - wyjaśnia, dlaczego burze są groźne 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co nazywamy pogodą; - wyjaśnia pojęcia: upał, przymrozek, mróz; - podaje nazwy osadów atmosferycznych 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje, z czego są zbudowane chmury; - rozróżnia rodzaje osadów atmosferycznych na ilustracjach; - wyjaśnia, czym jest ciśnienie atmosferyczne; - wyjaśnia, jak powstaje wiatr 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak tworzy się nazwę wiatru; - wykazuje związek pomiędzy porą roku a występowaniem określonego rodzaju opadów i osadów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia różnice między opadami a osadami atmosferycznymi
4. Obserwujemy pogodę	<ul style="list-style-type: none"> - dobiera odpowiednie przyrządy służące do pomiaru trzech składników pogody; - odczytuje temperaturę powietrza z termometru cieczowego; - odczytuje symbole umieszczone na mapie pogody; - przedstawia stopień zachmurzenia za pomocą symboli; - przedstawia rodzaj opadów za pomocą symboli 	<ul style="list-style-type: none"> - zapisuje temperaturę dodatnią i ujemną; - omawia sposób pomiaru ilości opadów; - podaje jednostki, w których wyraża się składniki pogody; - określa aktualny stopień zachmurzenia nieba na podstawie obserwacji; - opisuje tęczę 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyrządy służące do obserwacji meteorologicznych; - dokonuje pomiaru składników pogody – prowadzi kalendarz pogody; - przygotowuje możliwą prognozę pogody dla swojej miejscowości na następny dzień 	<ul style="list-style-type: none"> - odczytuje prognozę pogody przedstawioną za pomocą znaków graficznych; - określa kierunek wiatru na podstawie obserwacji 	<ul style="list-style-type: none"> - na podstawie opisu przedstawia – w formie mapy – prognozę pogody dla Polski
5. „Wędrówka” Słońca po niebie	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: wschód Słońca, zachód Słońca; - rysuje „drogę” Słońca na niebie; - podaje daty rozpoczęcia kalendarzowych pór roku; - podaje po dwa przykłady zmian zachodzących w przyrodzie ożywionej w poszczególnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia pozorną wędrówkę Słońca nad widnokretem; - omawia zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia; - wyjaśnia pojęcia: równonoc, przesilenie; - omawia cechy pogody w poszczególnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> - określa zależność między wysokością Słońca a temperaturą powietrza; - określa zależność między wysokością Słońca a długością cienia; - wyjaśnia pojęcie górowanie Słońca; - omawia zmiany w pozornej wędrówce Słońca nad widnokretem w poszczególnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zmiany długości cienia w ciągu dnia; - porównuje wysokość Słońca nad widnokretem oraz długość cienia podczas górowania w poszczególnych porach roku 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady praktycznego wykorzystania wiadomości dotyczących zmian temperatury i długości cienia w ciągu dnia, np. wybór ubrania, pielęgnacja roślin
Dział 3. Poznajemy świat organizmów					
Uczeń:					

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Organizmy mają wspólne cechy	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, po czym rozpoznaje się organizm; - wymienia przynajmniej trzy czynności życiowe organizmów; - omawia jedną wybraną przez siebie czynność życiową organizmów; - odróżnia przedstawione na ilustracji organizmy jednokomórkowe od organizmów wielokomórkowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: organizm jednokomórkowy, organizm wielokomórkowy; - podaje charakterystyczne cechy organizmów; - wymienia czynności życiowe organizmów; - rozpoznaje na ilustracji wybrane organy/narządy 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych; - charakteryzuje czynności życiowe organizmów; - omawia cechy rozmnażania płciowego i bezpłciowego 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady różnych sposobów wykonywania tych samych czynności przez organizmy, np. ruch, wzrost; - porównuje rozmnażanie płciowe z rozmnażaniem bezpłciowym 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia podział organizmów na pięć królestw
2. Organizmy różnią się sposobem odżywiania	<ul style="list-style-type: none"> - określa, czy podany organizm jest samożywny czy cudzożywny; - podaje przykłady organizmów cudzożywnych: mięsożernych, roślinożernych i wszystkożernych; - wskazuje na ilustracji charakterystyczne cechy drapieżników - układa łańcuch pokarmowy z podanych organizmów; układa jeden łańcuch pokarmowy na podstawie analizy sieci pokarmowej 	<ul style="list-style-type: none"> - dzieli organizmy cudzożywne ze względu na rodzaj pokarmu; - podaje przykłady organizmów roślinożernych; - dzieli mięsożerców na drapieżniki i padlinożerców; - wyjaśnia, na czym polega wszystkożerność - wyjaśnia, czym są zależności pokarmowe; podaje nazwy ogniw łańcucha pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: organizm samożywny, organizm cudzożywny; - wymienia cechy roślinożerców; - wymienia, podając przykłady, sposoby zdobywania pokarmu przez organizmy cudzożywne; - podaje przykłady zwierząt odżywiających się szczątkami glebowymi; - wymienia przedstawicieli pasożytów; - wyjaśnia nazwy ogniw łańcucha pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny; - określa rolę, jaką odgrywają w przyrodzie zwierzęta odżywiające się szczątkami glebowymi; - wyjaśnia, na czym polega pasożytnictwo; - omawia rolę destruentów w łańcuchu pokarmowym 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje – w dowolnej formie – informacje na temat pasożytnictwa w świecie roślin; podaje przykłady obrony przed wrogami w świecie roślin i zwierząt; - wyjaśnia, co to jest sieć pokarmowa; - uzasadnia, że zniszczenie jednego z ogniw łańcucha pokarmowego może doprowadzić do wyginięcia innych ogniw

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Rośliny i zwierzęta wokół nas	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia korzyści wynikające z uprawy roślin w domu i ogrodzie; - podaje przykłady zwierząt hodowanych przez człowieka w domu; - podaje przykład drobnego zwierzęcia żyjącego w domu; - rozpoznaje trzy zwierzęta żyjące w ogrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje trzy przykłady roślin stosowanych jako przyprawy do potraw; - wyjaśnia, dlaczego decyzja o hodowli zwierzęcia powinna być dokładnie przemyślana; - omawia zasady opieki nad zwierzętami; - podaje przykłady dzikich zwierząt żyjących w mieście; - wykonuje zielnik, w którym umieszcza pięć okazów 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje wybrane rośliny doniczkowe; - wyjaśnia, jakie znaczenie ma znajomość wymagań życiowych uprawianych roślin; - określa cel hodowania zwierząt w domu; - wyjaśnia, dlaczego nie wszystkie zwierzęta możemy hodować w domu; - wskazuje źródła informacji na temat hodowanych zwierząt; - wyjaśnia, dlaczego coraz więcej dzikich zwierząt przybywa do miast 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje szkodliwość zwierząt zamieszkujących nasze domy; - formułuje apel do osób mających zamiar hodować zwierzę lub podarować je w prezencie 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje jedną egzotyczną roślinę (ozdobną lub przyprawową), omawiając jej wymagania życiowe; - przygotowuje ciekawostki i dodatkowe informacje na temat zwierząt, np. omówienie najszybszych zwierząt

Dział 4. Odkrywamy tajemnice ciała człowieka

Uczeń:					
1. Trawienie i wchłanianie pokarmu	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady produktów bogatych w białka, cukry, tłuszcze, witaminy; - omawia znaczenie wody dla organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia składniki pokarmowe; - przyporządkowuje podane pokarmy do wskazanej grupy pokarmowej 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę składników pokarmowych w organizmie; - wymienia produkty zawierające sole mineralne 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę witamin; - omawia rolę soli mineralnych w organizmie 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia wybrane objawy niedoboru jednej z poznanych witamin
	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na modelu położenie poszczególnych narządów przewodu pokarmowego; - wyjaśnia, dlaczego należy dokładnie zuć pokarm; - uzasadnia konieczność mycia rąk przed każdym posiłkiem 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia narządy budujące przewód pokarmowy; - omawia rolę układu pokarmowego; - podaje zasady higieny układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie trawienie; - opisuje drogę pokarmu w organizmie; - omawia, co dzieje się w organizmie po zakończeniu trawienia pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia rolę enzymów trawiennych; - wskazuje narządy, w których zachodzi mechaniczne i chemiczne przekształcanie pokarmu 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę narządów wspomagających trawienie

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
2. Układ krwionośny transportuje krew	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na schemacie serce i naczynia krwionośne; - wymienia rodzaje naczyń krwionośnych; - mierzy puls; - podaje dwa przykłady zachowań korzystnie wpływających na pracę układu krążenia 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę serca i naczyń krwionośnych; - pokazuje na schemacie poszczególne rodzaje naczyń krwionośnych 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia funkcje układu krwionośnego; - wyjaśnia, czym jest tętno; - omawia rolę układu krwionośnego w transporcie substancji w organizmie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak należy dbać o układ krwionośny; - podaje przykłady produktów żywnościowych korzystnie wpływających na pracę układu krwionośnego 	<ul style="list-style-type: none"> - proponuje zestaw prostych ćwiczeń poprawiających funkcjonowanie układu krwionośnego
3. Układ oddechowy zapewnia wymianę gazową	<ul style="list-style-type: none"> - pokazuje na modelu lub planszy dydaktycznej położenie narządów budujących układ oddechowy; - wymienia zasady higieny układu oddechowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia narządy budujące drogi oddechowe; - wyjaśnia, co dzieje się z powietrzem podczas wędrowki przez drogi oddechowe; - określa rolę układu oddechowego; - opisuje zmiany w wyglądzie części piersiowej tułowia podczas wdechu i wydechu 	<ul style="list-style-type: none"> - określa cel wymiany gazowej; - omawia rolę poszczególnych narządów układu oddechowego; - wyjaśnia, dlaczego drogi oddechowe są wyściełane przez komórki z rzęskami 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega współpraca układów pokarmowego, krwionośnego i oddechowego; - wykonuje schematyczny rysunek ilustrujący wymianę gazową zachodzącą w płucach 	<ul style="list-style-type: none"> - planuje i prezentuje doświadczenie potwierdzające obecność pary wodnej w wydychanym powietrzu
4. Szkielet i mięśnie umożliwiają ruch	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na sobie, modelu lub planszy elementy szkieletu; - wyjaśnia pojęcie stawy; - omawia dwie zasady higieny układu ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia elementy budujące układ ruchu; - podaje nazwy i wskazuje główne elementy szkieletu; - wymienia trzy funkcje szkieletu; - wymienia zasady higieny układu ruchu 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia rodzaje połączeń kości; - podaje nazwy głównych stawów u człowieka; - wyjaśnia, w jaki sposób mięśnie są połączone ze szkieletem 	<ul style="list-style-type: none"> - na modelu lub planszy wskazuje kości o różnych kształtach; - omawia pracę mięśni szkieletowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, dlaczego w okresie szkolnym należy szczególnie dbać o prawidłową postawę ciała

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
5. Układ nerwowy kontroluje pracę organizmu	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na planszy położenie układu nerwowego; - wskazuje na planszy lub modelu położenie narządów zmysłów; - wymienia zadania narządów smaku i powonienia; - wymienia, podając przykłady, rodzaje smaków; - wymienia dwa zachowania wpływające niekorzystnie na układ nerwowy 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę poszczególnych narządów zmysłów; - omawia rolę skóry jako narządu zmysłu; - wymienia zasady higieny oczu i uszu 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na planszy małżowinę uszną, przewód słuchowy i błonę bębenkową; - omawia zasady higieny układu nerwowego 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zadania mózgu, rdzenia kręgowego i nerwów; - wyjaśnia, w jaki sposób układ nerwowy odbiera informacje z otoczenia - podaje wspólną cechę narządów węchu i smaku; - wskazuje na planszy drogę informacji dźwiękowych; - uzasadnia, że układ nerwowy koordynuje pracę wszystkich narządów zmysłów; - na podstawie doświadczenia formułuje wniosek dotyczący zależności między zmysłem smaku a zmysłem powonienia 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na planszy elementy budowy oka: soczewkę, siatkówkę i źrenicę; - omawia, korzystając z planszy, w jaki sposób powstaje obraz oglądanego obiektu
6. Układ rozrodczy umożliwia wydawanie na świat potomstwa	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na planszy położenie narządów układu rozrodczego; - rozpoznaje komórki rozrodcze: męską i żeńską; - wyjaśnia pojęcie zapłodnienie 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia narządy tworzące żeński i męski układ rozrodczy; - określa rolę układu rozrodczego; - omawia zasady higieny układu rozrodczego; - wskazuje na planszy miejsce rozwoju nowego organizmu 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia rolę poszczególnych narządów układu rozrodczego 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia przebieg rozwoju nowego organizmu - wskazuje na planszy narządy układu rozrodczego męskiego i układu rozrodczego żeńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny różnic w budowie układu rozrodczego żeńskiego i męskiego
7. Dojrzewanie to czas wielkich zmian	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady zmian w organizmie świadczących o rozpoczęciu okresu dojrzewania u własnej płci; - podaje dwa przykłady zmian w funkcjonowaniu skóry w okresie dojrzewania 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zmiany fizyczne zachodzące w okresie dojrzewania u dziewcząt i chłopców; - omawia zasady higieny, których należy przestrzegać w okresie dojrzewania 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje zmiany psychiczne zachodzące w okresie dojrzewania 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia na przykładach, czym jest odpowiedzialność 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje informacje dotyczące zagrożeń, na które mogą być narażone dzieci w okresie dojrzewania
Dział 5. Odkrywamy tajemnice zdrowia					
Uczeń:					

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Zdrowy styl życia	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia co najmniej trzy zasady zdrowego stylu życia; - korzystając z piramidy zdrowego żywienia, wskazuje produkty, które należy spożywać w dużych i w małych ilościach; - wyjaśnia, dlaczego ważna jest czystość rąk; - omawia sposoby dbania o zęby; - wymienia dwie zasady bezpieczeństwa podczas zabaw na świeżym powietrzu 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje zasady prawidłowego odżywiania; - wyjaśnia, dlaczego należy dbać o higienę skóry; - opisuje sposób pielęgnacji paznokci; - wyjaśnia, na czym polega właściwy dobór odzieży; - podaje przykłady wypoczynku czynnego i wypoczynku biernego 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia wszystkie zasady zdrowego stylu życia; - wyjaśnia rolę aktywności fizycznej w zachowaniu zdrowia; - opisuje sposób pielęgnacji skóry – ze szczególnym uwzględnieniem okresu dojrzewania; - wyjaśnia, na czym polega higiena jamy ustnej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest zdrowy styl życia; - omawia skutki niewłaściwego odżywiania się; - wyjaśnia, na czym polega higiena osobista; - podaje sposoby na uniknięcie zakażenia się grzybicą 	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowuje propozycję prawidłowego jadłospisu na trzy dni, który będzie odpowiedni w okresie dojrzewania
2. Choroby zakaźne i pasożytnicze	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia drogi wnikania do organizmu człowieka drobnoustrojów chorobotwórczych i zwierząt pasożytniczych; - wymienia trzy zasady, których przestrzeganie pozwoli uniknąć chorób przenoszonych drogą oddechową; przez uszkodzoną skórę; drogą pokarmową 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia przyczyny chorób zakaźnych; - wymienia nazwy chorób przenoszonych drogą oddechową; - omawia objawy wybranej choroby przenoszonej drogą oddechową; - omawia przyczyny zatruc; - określa zachowania zwierzęcia, które mogą świadczyć o tym, że jest ono chore na wściekliznę 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia sposoby zapobiegania chorobom przenoszonym drogą oddechową; - wymienia szkody, które pasożyty powodują w organizmie; - omawia objawy zatruc 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje objawy przeziębienia z objawami grypy i anginy; - klasyfikuje pasożyty na wewnętrzne i zewnętrzne, podaje ich przykłady; - charakteryzuje pasożyty wewnętrzne człowieka; - opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych; - wymienia drobnoustroje mogące wnikać do organizmu przez uszkodzoną skórę 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym są szczepionki - przygotowuje informacje na temat objawów boreliozy i sposobów postępowania w przypadku zachorowania na nią
3. Jak postępować w niebezpiecznych sytuacjach?	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia zjawiska pogodowe, które mogą stanowić zagrożenie; - odróżnia muchomora sromotnikowego od innych grzybów; - określa sposób postępowania po użądleniu 	<ul style="list-style-type: none"> - określa zasady postępowania w czasie burzy, gdy przebywa się w domu lub poza nim; - rozpoznaje owady, które mogą być groźne 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia charakterystyczne cechy muchomora sromotnikowego; - wymienia objawy zatrucia grzybami 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sposób postępowania po ukąszeniu przez żmiję; - rozpoznaje dziko rosnące rośliny trujące 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje plakat informujący o zagrożeniach w swojej okolicy

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady postępowania podczas pielęgnacji roślin hodowanych w domu; - podaje przykłady środków czystości, które stwarzają zagrożenia dla zdrowia; - wymienia rodzaje urazów skóry 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady trujących roślin hodowanych w domu; - przyporządkowuje nazwę zagrożenia do symboli umieszczanych na opakowaniach; - omawia sposób postępowania w wypadku otarć i skaleczeń 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady pierwszej pomocy po kontakcie ze środkami czystości 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zasady postępowania w przypadku oparzeń 	
4. Czym jest uzależnienie	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przynajmniej dwa przykłady negatywnego wpływu dymu tytoniowego i alkoholu na organizm człowieka; - opisuje zachowanie świadczące o mogącym rozwinąć się uzależnieniu od komputera lub telefonu; - prezentuje zachowanie asertywne w wybranej sytuacji 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady substancji, które mogą uzależniać; - podaje przykłady skutków działania alkoholu na organizm; - podaje przykłady sytuacji, w których należy zachować się asertywnie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega palenie bierne; - wymienia skutki przyjmowania narkotyków; - wyjaśnia, czym jest asertywność 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest uzależnienie; - charakteryzuje substancje znajdujące się w dymie papierosowym; - uzasadnia, dlaczego napoje energetyzujące nie są obojętne dla zdrowia 	<ul style="list-style-type: none"> - uzasadnia konieczność zachowań asertywnych; - przygotowuje informacje na temat pomocy osobom uzależnionym
Dział 6. Orientujemy się w terenie					
Uczeń:					
1. Co pokazujemy na planach?	<ul style="list-style-type: none"> - oblicza wymiary biurka w skali 1 : 10; - rysuje plan biurka w skali 1 : 10 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, jak powstaje plan; - rysuje plan dowolnego przedmiotu (wymiarów przedmiotu podzielnie bez reszty przez 10) w skali 1 : 10 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie skala liczbowa; - oblicza wymiary przedmiotu w różnych skalach, np. 1 : 5, 1 : 20, 1 : 50 	<ul style="list-style-type: none"> - rysuje plan pokoju w skali 1 : 50; - dobiera skalę do wykonania planu dowolnego obiektu; - wykonuje szkic terenu szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje szkic okolic szkoły; - wyjaśnia pojęcia: skala mianowana, podziałka liniowa
2. Jak czytamy plany i mapy?	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia rodzaje map; - odczytuje informacje zapisane w legendzie planu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: mapa i legenda; - rozpoznaje obiekty przedstawione na planie lub mapie za pomocą znaków kartograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje słowami fragment terenu przedstawiony na planie lub mapie; - określa przeznaczenie planu miasta i mapy turystycznej 	<ul style="list-style-type: none"> - odszukuje na mapie wskazane obiekty; - przygotowuje zbiór znaków kartograficznych dla planu lub mapy najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje dokładność planu miasta i mapy turystycznej

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
3. Jak się orientować w terenie?	- wskazuje kierunki geograficzne na mapie; - odszukuje na planie okolicy wskazany obiekt, np. kościół, szkołę	- określa położenie innych obiektów na mapie w stosunku do podanego obiektu; - opowiada, jak zorientować plan lub mapę za pomocą kompasu	- wyjaśnia, na czym polega orientowanie planu lub mapy; - orientuje plan lub mapę za pomocą kompasu	- orientuje mapę za pomocą obiektów w terenie	- dostosowuje sposób orientowania mapy do otaczającego terenu
Dział 7. Poznajemy krajobraz najbliższej okolicy					
Uczeń:					
1. Rodzaje krajobrazów	- rozpoznaje na zdjęciach rodzaje krajobrazów; - podaje przykłady krajobrazu naturalnego; wymienia nazwy krajobrazów kulturowych; - określa rodzaj krajobrazu najbliższej okolicy	- wyjaśnia, do czego odnoszą się nazwy krajobrazów; - wymienia rodzaje krajobrazów: naturalny, kulturowy; - wyjaśnia pojęcie krajobraz kulturowy; - wskazuje w krajobrazie najbliższej okolicy składniki, które są wytworami człowieka	- wyjaśnia pojęcie krajobraz; - wymienia składniki, które należy uwzględnić, opisując krajobraz; - omawia cechy poszczególnych krajobrazów kulturowych; - wskazuje naturalne składniki krajobrazu najbliższej okolicy	- opisuje krajobraz najbliższej okolicy	- wskazuje pozytywne i negatywne skutki przekształcenia krajobrazu najbliższej okolicy
2. Ukształtowanie terenu	- rozpoznaje na ilustracji wzniesienia i zagłębienia; - wyjaśnia, czym są równiny; - wykonuje modele wzniesienia i doliny	- omawia na podstawie ilustracji elementy wzniesienia; - wskazuje formy terenu w krajobrazie najbliższej okolicy	- opisuje wklęsłe formy terenu; - opisuje formy terenu dominujące w krajobrazie najbliższej okolicy	- klasyfikuje wzniesienia na podstawie ich wysokości; - omawia elementy doliny	- przygotowuje krótką prezentację o najciekawszych formach terenu w Polsce i na świecie
3. Czy wszystkie skały są twarde?	- przyporządkowuje dwie pokazane skały do poszczególnych grup	- podaje nazwy grup skał; - podaje przykłady skał litych, zwięzłych i luźnych	- opisuje budowę skał litych, zwięzłych i luźnych; - rozpoznaje co najmniej jedną skałę występującą w najbliższej okolicy	- opisuje skały występujące w najbliższej okolicy; - omawia proces powstawania gleby	- przygotowuje kolekcję skał z najbliższej okolicy wraz z ich opisem

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
4. Wody słodkie i wody słone	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady wód słonych; - wskazuje na mapie przykład wód stojących i płynących w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady wód słodkich – w tym wód powierzchniowych; - wskazuje różnice między oceanem a morzem; - na podstawie ilustracji rozróżnia rodzaje wód stojących i płynących; - wymienia różnice między jeziorem a stawem 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: wody słodkie, wody słone; - wykonuje schemat podziału wód powierzchniowych; - omawia warunki niezbędne do powstania jeziora; - porównuje rzekę z kanałem śródlądowym 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje wody słodkie występujące na Ziemi; - omawia, jak powstają bagna; - charakteryzuje wody płynące 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje informacje typu „naj” – najdłuższa rzeka, największe jezioro, największa głębia oceaniczna; - wyjaśnia, czym są lodowce i lądolody
5. Krajobraz wczoraj i dziś	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje na zdjęciach krajobraz kulturowy; - podaje dwa przykłady zmian w krajobrazie najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia, podając przykłady, od jakich nazw pochodzą nazwy miejscowości; - podaje przykłady zmian w krajobrazach kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zmiany w krajobrazie wynikające z rozwoju rolnictwa; - omawia zmiany w krajobrazie związane z rozwojem przemysłu; - wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady działalności człowieka, które prowadzą do przekształcenia krajobrazu; - wskazuje źródła, z których można uzyskać informacje o historii swojej miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> - przygotowuje plakat lub prezentację multimedialną na temat zmian krajobrazu na przestrzeni dziejów; „Moja miejscowość dawniej i dziś”
6. Obszary i obiekty chronione	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia dwie formy ochrony przyrody w Polsce; - podaje dwa przykłady ograniczeń obowiązujących na obszarach chronionych; - wyjaśnia, na czym polega ochrona ścisła 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym są parki narodowe; - podaje przykłady obiektów, które są pomnikami przyrody; - omawia sposób zachowania się na obszarach chronionych 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia cel ochrony przyrody; - wyjaśnia, czym są rezerваты przyrody; - wyjaśnia różnice między ochroną ścisłą a ochroną czynną; - podaje przykład obszaru chronionego lub pomnika przyrody znajdującego się w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różnice między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym; - na podstawie mapy w podręczniku lub atlasie podaje przykłady pomników przyrody ożywionej i nieożywionej na terenie Polski i swojego województwa 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje – w dowolnej formie – informacje na temat ochrony przyrody w najbliższej okolicy: gminie, powiecie lub województwie
Dział 8. Odkrywamy tajemnice życia w wodzie i na lądzie					
Uczeń:					
1. Warunki życia w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> - podaje trzy przystosowania ryb do życia w wodzie; - wymienia dwa przykłady innych przystosowań organizmów do życia w wodzie 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia na przykładach przystosowania zwierząt do życia w wodzie; - wyjaśnia, dzięki czemu zwierzęta wodne mogą przetrwać zimą 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia na przykładach przystosowania roślin do ruchu wody; - omawia sposób pobierania tlenu przez organizmy wodne 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie plankton; - omawia na przykładach przystosowania zwierząt do ruchu wody 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje informacje o największych organizmach żyjących w środowisku wodnym

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
2. Z biegiem rzeki	- wskazuje na ilustracji elementy rzeki: źródło, bieg górny, bieg środkowy, bieg dolny, ujście	- podaje dwie nazwy organizmów żyjących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki; - omawia warunki panujące w górnym biegu rzeki	- wymienia cechy, którymi różnią się poszczególne odcinki rzeki; - porównuje warunki życia w poszczególnych biegach rzeki	- rozpoznaje na ilustracjach organizmy charakterystyczne dla każdego z biegów rzeki; - omawia przystosowania organizmów żyjących w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki	- porównuje świat roślin oraz zwierząt w górnym, środkowym i dolnym biegu rzeki
3. Życie w jeziorze	- przyporządkowuje na schematycznym rysunku odpowiednie nazwy do stref życia w jeziorze; - odczytuje z ilustracji nazwy dwóch organizmów żyjących w poszczególnych strefach jeziora	- podaje nazwy stref życia w jeziorze; - wymienia grupy roślin żyjących w strefie przybrzeżnej; - rozpoznaje na ilustracjach pospolite rośliny wodne przytwierdzone do podłoża	- charakteryzuje przystosowania roślin do życia w strefie przybrzeżnej; - wymienia czynniki warunkujące życie w poszczególnych strefach jeziora; - wymienia zwierzęta żyjące w strefie przybrzeżnej; - charakteryzuje przystosowania ptaków i ssaków strefy przybrzeżnej do życia w wodzie	- charakteryzuje poszczególne strefy jeziora; - rozpoznaje na ilustracjach pospolite zwierzęta związane z jeziorami; - układa z poznanych organizmów łańcuch pokarmowy występujący w jeziorze	- prezentuje informacje na temat jezior w Polsce i na świecie
4. Warunki życia na łądzie	- wymienia czynniki warunkujące życie na łądzie; - omawia przystosowania zwierząt do zmian temperatury	- omawia przystosowania roślin do niskiej lub wysokiej temperatury	- charakteryzuje przystosowania roślin i zwierząt zabezpieczające je przed utratą wody; - wymienia przykłady przystosowań chroniących zwierzęta przed działaniem wiatru;	- omawia negatywną i pozytywną rolę wiatru w życiu roślin; - opisuje sposoby wymiany gazowej u zwierząt lądowych; - wymienia przystosowania roślin do wykorzystania światła	- prezentuje informacje na temat przystosowań gatunków roślin lub zwierząt do życia w ekstremalnych warunkach lądowych
5. Las ma budowę warstwową	- wskazuje warstwy lasu na planszy dydaktycznej lub ilustracji; - wymienia po dwa gatunki organizmów żyjących w dwóch wybranych warstwach lasu; - podaje dwie zasady zachowania się w lesie	- podaje nazwy warstw lasu; - omawia zasady zachowania się w lesie; - rozpoznaje pospolite organizmy żyjące w poszczególnych warstwach lasu	- charakteryzuje warunki abiotyczne panujące w poszczególnych warstwach lasu; - rozpoznaje pospolite grzyby jadalne	- charakteryzuje poszczególne warstwy lasu, uwzględniając rośliny i zwierzęta żyjące w tych warstwach	- omawia wymagania środowiskowe wybranych gatunków zwierząt żyjących w poszczególnych warstwach lasu

Temat	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
6. Jakie drzewa rosną w lesie?	<ul style="list-style-type: none"> - podaje po dwa przykłady drzew iglastych i liściastych; - rozpoznaje dwa drzewa iglaste i dwa liściaste 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje wygląd igieł sosny z igłami świerka; - wymienia cechy budowy roślin iglastych ułatwiające ich rozpoznawanie, np. kształt i liczba igieł, kształt i wielkość szyszek; - wymienia cechy ułatwiające rozpoznawanie drzew liściastych 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje drzewa liściaste z drzewami iglastymi; - rozpoznaje rosnące w Polsce rośliny iglaste; - rozpoznaje przynajmniej sześć gatunków drzew liściastych; - wymienia typy lasów rosnących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady drzew rosnących w lasach liściastych, iglastych i mieszanych 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentuje informacje na temat roślin iglastych pochodzących z innych regionów świata, które są uprawiane w polskich ogrodach
7. Na łące	<ul style="list-style-type: none"> - podaje dwa przykłady znaczenia łąki; - wyjaśnia, dlaczego nie wolno wypalać traw; - rozpoznaje przynajmniej trzy gatunki poznanych roślin łąkowych 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia cechy łąki; - wymienia zwierzęta mieszkające na łące i żerujące na niej; - przedstawia w formie łańcucha pokarmowego proste zależności pokarmowe między organizmami żyjącymi na łące 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia zmiany zachodzące na łące w różnych porach roku; - rozpoznaje przynajmniej pięć gatunków roślin występujących na łące; - wyjaśnia, w jaki sposób ludzie wykorzystują łąki 	<ul style="list-style-type: none"> - przyporządkowuje nazwy gatunków roślin do charakterystycznych barw łąki; - uzasadnia, że łąka jest środowiskiem życia wielu zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> - wykonuje zielnik z poznanych na lekcji roślin łąkowych lub innych roślin
8. Na polu uprawnym	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia nazwy zbóż; - podaje przykłady warzyw uprawianych na polach; - wymienia nazwy dwóch szkodników upraw polowych 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia sposoby wykorzystywania roślin zbożowych; - rozpoznaje nasiona trzech zbóż; - wyjaśnia, które rośliny nazywamy chwastami; - uzupełnia brakujące ogniwa w łańcuchach pokarmowych organizmów żyjących na polu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: zboża ozime, zboża jare; - podaje przykłady wykorzystywania uprawianych warzyw 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady innych upraw niż zboża i warzywa, wskazując sposoby ich wykorzystywania; - przedstawia zależności występujące na polu w formie co najmniej dwóch łańcuchów pokarmowych; - rozpoznaje zboża rosnące w najbliższej okolicy 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, w jaki sposób człowiek może wykorzystać dziko żyjące zwierzęta do ochrony roślin uprawnych przed szkodnikami